

Kotoutumisen ruohonjuurilla

Sari Pöyhönen

Uusi kotoutumislaki astui voimaan 1.9.2011. Lain tarkoituksena on ottaa nykyistä paremmin huomioon maahanmuuttajien erilaiset tilanteet ja kotouttamista pyritään edistämään yksilöiden tarpeiden mukaan. Laissa myös säädetään, että kaikkien maahanmuuttajien on saatava perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja ohjausta palveluista. Maahanmuuttajat voivat hakeutua TE-toimistossa tai kunnassa alkukartoitukseen, jossa selvitetään muun muassa yksilölliset koulutustarpeet. Alkukartoituksen perusteella laaditaan kotoutumissuunnitelma sitä tarvitseville. Lain tahtotila on, että aikuiset maahanmuuttajat pääsisivät kiinni työelämään nykyistä nopeammin ja tehokkaammin. Kotoutumislain uudistukseen sisältyy myös Osallisena Suomessa -kokeilulakihanke (2010–2013), jonka tavoitteena on – ei enempää eikä vähempää – luoda edellytykset kaikkien maahanmuuttajien kotoutumiselle ja vaihtoehtoisia ratkaisuja kotoutumiskoulutukselle. Käytäntö osoittaa, miten lain tavoitteita lähdetään toteuttamaan. Kivistä pienin ei liene kotouttamistyön rahoitus. Myös valtion ja kuntien roolit kotoutumislain toteuttajina hakevat vielä paikkaansa.

Usein kuulee sanottavan, että kotouttamistyö on Suomessa tehotonta. Moni soimaa työvoimapolitiittisen koulutuksen kilpailutusta, toiset taas kiinnittävät huomiota pedagogisiin käytänteisiin, joitakin mietityttää kotouttamistyön viranomaisvetoisuus – missä näkyy järjestöjen rooli? Tällaisessa puheessa kiinnitetään huomiota epäkohtiin, sivuutetaan hyvin tehty työ ja vuosikausia kehitetyt käytänteet. Samaan hengenvetoon kun voisi esimerkiksi todeta, että Suomessa panostetaan kehittämistyöhön: viime vuosina on kiinnitetty erityistä huomiota maahanmuuttajien alkuvaiheen neuvontaan ja ohjaukseen, oppimateriaalien tuottamiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Viimeisin ponnistus on tämän vuoden lopulla valmistuvat opetussuunnitelmien perusteet aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen ja luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten koulutukseen. Askel suosituksista perusteiksi on koulutusmaailmassa suuri.

Tässä numerossa perehdytään kotoutumisen käytäntöihin ja ruohonjuuriin monesta näkökulmasta. *Paula Kuusipalo* pohtii kirjoituksessaan vapaan sivistystyön merkitystä kotoutumiskoulutuksen tarjoajana uudistuneen kotoutumislain myötä. Vapaa sivistystyö voisi halutessaan ottaa aktiivisen roolin kotoutumiskoulutuksessa, onhan sillä jo entuudestaan vaikutusta muun muassa aktiiviseen kansalaisuuteen ja verkostoitumiseen liittyvien taitojen kehittämisessä. Haasteena on se, miten saada vähemmän aktiiviset kotoutujat vapaan sivistystyön pariin ja miten nykyiset rahoitusjärjestelmät mahdollistavat uudenlaiset avaukset.

Suomeen tulee vuosittain noin 600 aikuista maahanmuuttajaa, joiden luku- ja kirjoitustaito äidinkielessä on puutteellinen. *Taina Tammel-Laine* luo katsauksen luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten oppimisen polkuihin ja tarpeisiin. Hän esittää myös alustavia tuloksia väitöskirjatutkimuksestaan, joka keskittyy

aikuisten luku- ja kirjoitustaidottomien oppimisprosessiin. Tutkimus on poikkeuksellinen paitsi Suomessa myös kansainvälisesti. Luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten oppimista on hyvin vähän tutkittu, ja tutkimus tarjoaa hyvän ponnahduslaudan esimerkiksi koulutuksen pedagogiseen kehittämiseen.

Varsin usein kiinnitetään huomiota siihen, miten maahanmuuttaja oppii suomea ja integroituu suomenkielisiin yhteisöihin. Miten maahanmuuttaja kotoutuu ruotsinkielisessä Suomessa? Millaisia kielivalintoja hän tekee kotoutumisprosessin aikana? Tätä valottaa *Maija Lappalainen*, joka on tehnyt aiheesta pro gradu -tutkielman. Hänen haastateltaviensa kokemukset osoittavat, että ruotsin puhekielen ymmärtäminen ja erilaisten murteiden ymmärtäminen on vaikeaa. Havainto on tuttu myös suomen kielen oppijoiden keskuudessa. Haastateltavat pitivät englantia porttina Suomeen kotoutumiseen, vaikka se saattoi myös hidastaa kohdekielien oppimista ja jopa estää syvempää integroitumista.

Uudessa työpaikassa työntekijä perehtyy paitsi työnsä sisältöön myös kieleen. Tämä ei koske pelkästään maahanmuuttajia. Ei tehrä tästä ny numeroo -ajattelu on saanut Jyväskylän Huhtasuon kylätoimiston toiminnanjohtajan Erja Turusen ihan päinvastaiselle kannalle: kielestä tehdään numero. *Eeva-Maija Vehviläisen* haastateltavana hän korostaa oppimisen käytännönläheisyyttä: kieltä oppii toiminnan ja kohtaamisten kautta.

Toiminnallisuuteen uskotaan myös Hämeenlinnan normaalikoulussa, jossa oppilaiden monikielisyyttä on kehitetty Kielitivoli-projektissa. *Kirsi-Liisa Koskinen-Sinisalo* ja *Päivi Noterman* kertovat sanoin ja kuvin Kissa kadoksissa -näytelmästä, joka on voimauttanut sekä oppilaita että opettajia. Kuusikielinen näytelmä on rikkonut luokka- ja kielirajoja, tuonut esille oppilaiden osaamista, osallistanut vanhempia koulun toimintaan ja tehnyt näkyväksi monikielistä arkea. Yhdessä tekemisessä on voimaa!

Kirjoittaja on Kielikoulutuspolitiikan verkoston johtaja ja erikoistutkija Jyväskylän yliopistossa.